

Vlaams
Parlement

ingediend op **836** (2015-2016) – Nr. 3
18 oktober 2016 (2016-2017)

Verslag

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Peter Wouters

over het voorstel van resolutie

van Jos De Meyer, Jelle Engelbosch, Francesco Vanderjeugd,
Sabine Vermeulen, Bart Dochy en Sofie Joosen

betreffende de schaalverandering en differentiatie
in de land- en tuinbouwsector

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Jos De Meyer.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Jelle Engelbosch, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Sabine Vermeulen, Peter Wouters;

Jos De Meyer, Bart Dochy, Tinne Rombouts, Johan Verstreken;

Herman De Croo, Francesco Vanderjeugd;

Els Robeyns, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Vera Celis, Matthias Diependaele, Bert Maertens, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Tine van der Vloet;

Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Michel Doomst, Jan Durnez;

Lydia Peeters, Freya Saeys;

Rob Beenders, Kurt De Loor;

Johan Danen.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin.

Documenten in het dossier:

836 (2015-2016) – Nr. 1: Voorstel van resolutie

– Nr. 2: Amendementen

INHOUD

1. Toelichting door de eerste indiener	4
2. Bespreking	6
3. Amendementen	7
4. Stemming	8
Gebruikte afkortingen	9
Tekst aangenomen door de commissie	10

Op 12 oktober 2016 besprak de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid het voorstel van resolutie betreffende de schaalverandering en differentiatie in de land- en tuinbouwsector.

1. Toelichting door de eerste indiener

Jos De Meyer stelt vast dat de omstandigheden voor de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven fundamenteel veranderd zijn, onder impuls van het GLB, de globalisering, de internationale handelsakkoorden en de verschuiving van de wereldeconomie. De uitdaging is niet langer meer produceren, maar meer toegevoegde waarde realiseren, zodat de boer of tuinder een leefbaar inkomen kan genereren uit zijn of haar bedrijf.

Alle mogelijkheden kunnen in aanmerking komen om een levensvatbaar bedrijf uit te bouwen dat bovendien beantwoordt aan de maatschappelijke uitdaging waar de land- en tuinbouw voor staan, schetst het lid. Bovendien wordt Vlaanderen gekenmerkt door een sterke familiale en lokale verankering van zijn land- en tuinbouwbedrijven. Een veel voorkomend misverstand is dat familiale ondernemingen doorgaans in een adem worden genoemd met kleinschalige ondernemingen. Bovendien is grootschaligheid een heel relatief begrip in Vlaanderen, stipt de spreker aan.

Het feit dat producent en consument in Vlaanderen op een boogscheut van elkaar wonen, is een enorme economische opportuniteit. Er is hier ook een uitgebreide voedingsindustrie, die zorgt voor de tewerkstelling van ongeveer 150.000 mensen. De Vlaamse landbouw wordt dan ook gekenmerkt door een hoge specialisatiegraad en een intensief karakter. Dat weerspiegelt zich in een jaarlijkse eindproductiewaarde van meer dan vijf miljard euro. Vlaanderen is een belangrijke exporteur van land- en tuinbouwproducten. Het neemt meer dan tachtig percent van de Belgische export van land- en tuinbouwproducten voor zijn rekening, aldus Jos De Meyer.

Het voorstel van resolutie legt de focus op schaalverandering, nieuwe business-modellen en het creëren van toegevoegde waarde, schetst de spreker. Bij deze transformatie kan de overheid de sector op verschillende manieren ondersteunen, zegt Jos De Meyer. Als partner via administratieve vereenvoudiging, door een rechtszekere en transparante wetgeving en door tijdig regelgeving te voorzien voor nieuwe ontwikkelingen zoals precisielandbouw. Door het ondersteunen van onderzoek en innovatie. Door open minded in te spelen op niches en nieuwe bedrijfs- en financieringsvormen. Door actief mee te werken aan een meerwaardestrategie waardoor de Vlaamse land- en tuinbouw zich kan onderscheiden op de wereldmarkt. Door natuurlijke risico's waaraan de land- en tuinbouw inherent onderhevig is te helpen indekken. Door oog te hebben voor de economische bijdrage die andere landbouwmethoden kunnen leveren aan de leefbaarheid van onze land- en tuinbouw. Door rekening te houden met thema's waarvoor een groeiend maatschappelijk draagvlak ontstaat.

Via het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds beschikt Vlaanderen volgens de spreker over een financieringsinstrument dat investeringen ondersteunt. Het VLIF werd in 2014 hervormd, maar moet geregeld geëvalueerd worden om te zoeken naar permanente verbeteringen die een antwoord bieden op maatschappelijke verzuchtingen. In dat verband is ook de openstelling van de kmo-portefeuille voor land- en tuinbouwbedrijven wenselijk, althans voor de financiering van innovatieve projecten die nog niet gedekt worden door de tussenkomst vanuit het VLIF of andere kanalen.

In een land- en tuinbouw die leefbaar wil zijn en maatschappelijk een toegevoegde waarde wil leveren, zijn schaalverandering en differentiatie even noodzakelijk

als complex. De moderne boer is een manager die permanent moet zoeken naar het juiste businessmodel. De indieners van het voorstel van resolutie vragen aan de Vlaamse Regering de juiste bakens uit te zetten om de Vlaamse land- en tuinbouw economisch leefbaar, maar ook maatschappelijk relevant en, als het even kan, internationaal significant te houden.

De spreker merkt op dat zijn vraag om uitleg van 23 september 2015 (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2014-15, nr. 2837) over het rapport 'Schaalgrootte en schaalvergroting in de Vlaamse land- en tuinbouw', gepubliceerd in 2014 door het Departement Landbouw en Visserij, de aanleiding vormde tot een aantal commissiebesprekingen. Er werden twee hoorzittingen georganiseerd, met de wetenschappelijke wereld, de landbouworganisaties en de administratie. De commissie heeft in april 2016 tijdens een werkbezoek aan Noord-Nederland, met als thema schaalverandering, meerdere bedrijven en instellingen bezocht en in juli 2016 werden in Oost-Vlaanderen verschillende bedrijfstypes die bezig zijn met meerwaardecreatie bezocht.

Uit de studie 'Schaalgrootte en schaalvergroting in de Vlaamse land- en tuinbouw' blijkt dat schaalvergroting een complex proces is, met veel drijvende en remmende krachten. Meerwaardecreatie is een permanente uitdaging. Vergroten is echter niet meer het unieke antwoord voor elk land- en tuinbouwbedrijf om rendabel te zijn. Vlaanderen is een belangrijke exporteur van land- en tuinbouwproducten en de meeste landbouwsectoren concurreren op een geglobaliseerde markt. Schaalverandering is geen doel op zich maar een middel om de mix van productiefactoren te optimaliseren en duurzame meerwaarde te creëren. Het is een meerwaadestrategie die kan worden toegepast op het niveau van het individuele bedrijf of op de hele Vlaamse landbouwsector. Keuzevrijheid is een intrinsieke eigenschap van de ondernemer. Elk bedrijf moet een businessmodel op maat kunnen realiseren. De overheid moet deze modellen op een evenwaardige manier benaderen. De land- en tuinbouwsector moet zelf zorgen voor een sterke marktpositie door samenwerking via ketenoverleg en producenten- en brancheorganisaties. De specifieke situatie van het sterk verstedelijkte en ruimtelijk versnipperde Vlaanderen kan een economische opportuniteit zijn voor het uitbouwen van verbindingen tussen stad en platteland op het vlak van land- en tuinbouw. Hiermee heeft de spreker de overwegingen van het voorstel van resolutie geschetst.

In het voorstel van resolutie vragen de indieners aan de Vlaamse Regering het volgende. Ten eerste: de leefbaarheid en de lokale verankering van de bestaande land- en tuinbouwbedrijven te helpen verzekeren, door te focussen op het creëren van businessmodellen op maat die toegevoegde waarde creëren en hierbij oog te hebben voor de opportuniteiten van de reguliere en de biologische landbouw. Ten tweede: de sterktes en zwaktes van de bestaande nichemarkten in kaart te brengen en te onderzoeken op welke manier de Vlaamse land- en tuinbouwsector zich als geheel kan onderscheiden op de wereldmarkt. Ten derde: de effectiviteit, de vooruitgang en de financiële uitvoering van de steun voor kleine land- en tuinbouwbedrijven die zich verder willen ontwikkelen op te volgen via een uitgebreide monitoring. Ten vierde: de resultaten van de hervormingen van het VLIF regelmatig te evalueren en te onderzoeken hoe kleinschalige en vernieuwende projecten met groeipotentieel beter aan bod kunnen komen. Ten vijfde: een grondige analyse te maken van de behoeften van de land- en tuinbouwsectoren met betrekking tot het publiceren van marktinformatie. Ten zesde: de land- en tuinbouwsector blijvend aan te sporen tot samenwerking voor het uitbouwen van een sterkere positie door middel van ketenoverleg, producenten- en brancheorganisaties. Ten zevende: landbouwkundig onderzoek, biotechnologische processen en innovatie alle kansen te geven. Ten achtste: nagaan hoe de kennis van onderzoeksinstellingen, universiteiten, praktijkcentra en bedrijven meer gevaloriseerd kan worden door een betere samenwerking en

partnerschappen. Ten negende: de land- en tuinbouwbedrijven te integreren in de nieuwe vereenvoudigde kmo-portefeuille, in zover voor dezelfde doeleinden geen andere steunmogelijkheden bestaan. Ten tiende: de structuur en de economische kenmerken van de loonwerkerssector in Vlaanderen in kaart te brengen. Ten elfde: nagaan op welke manier alternatieve financieringsvormen kunnen worden ingezet. Ten twaalfde: een tool op maat ontwikkelen die een duidelijk overzicht biedt van ondersteuningsinstrumenten waarvoor land- en tuinbouwers in aanmerking te komen. Ten dertiende: een rendabel concept rond de verbinding tussen stad en platteland op het vlak van land- en tuinbouw uit te werken. Ten slotte: via VLAM te blijven zoeken naar nieuwe buitenlandse afzetmarkten en te waken over de kostenefficiëntie van de promotiecampagnes in binnen en buitenland.

2. Bespreking

Jelle Engelbosch vindt het hoopgevend dat de platgetreden paden van de schaalvergroting worden verlaten. Schaalvergroting is immers niet altijd het juiste antwoord. Men moet ook de sterktes en de zwaktes onderzoeken van nichemarkten en van de biolandbouw, meent het lid. Daarom is het belangrijk dat het Vlaams Parlement aan de regering vraagt om de bestaande belemmeringen te onderzoeken.

Zijn fractie hecht veel belang aan een evaluatie van het VLIF, stelt de spreker. Daarom staat in het voorstel van resolutie de vraag aan de regering om te onderzoeken hoe kleinschalige en vernieuwende projecten beter aan bod kunnen komen. Het is vandaag niet gemakkelijk om VLIF-steun te verwerven voor het opstarten van een biobedrijf of van een thuisverkooppunt voor bio. Men kan wel steun krijgen voor het omvormen van een conventioneel bedrijf naar een biobedrijf. Voor de korte keten bestaan er soortgelijke belemmeringen, aldus het lid.

Zijn fractie kijkt hoopvol uit naar de gevolgen die de regering zal geven aan deze aanbevelingen, besluit *Jelle Engelbosch*.

Bart Dochy is tevreden met het voorstel van resolutie. Vroeger evolueerde elk landbouwbedrijf naar schaalvergroting, weliswaar aan een verschillende snelheid. Dat was de manier om het inkomen van de landbouwer te versterken. Vandaag biedt schaalvergroting wel nog kansen voor een aantal bedrijven, maar is niet meer alleen zaligmakend.

De bedrijfsleider is meer dan ooit de motor van het bedrijf. Daarom moet de Vlaamse overheid elke bedrijfsleider de nodige ontwikkelingskansen bieden. De indieners van het voorstel van resolutie vragen dat de Vlaamse overheid dit zou faciliteren. Dat is volgens de spreker de essentie van het voorstel van resolutie. Daarom zal zijn fractie het voorstel steunen.

Herman De Croo vindt het positief dat de indieners erin geslaagd zijn om een eenparig standpunt te formuleren. Dat is niet eenvoudig. Men moet rekening houden met de evoluties op Europees niveau, die wegen op de ontwikkelingen van de land- en tuinbouw. Men moet ook out of the box durven denken, meent het lid. De huidige structuur is gebaseerd op de voltijdse land- en tuinbouw. Misschien moet in de toekomst meer rekening gehouden worden met deeltijdse activiteiten, zoals het kweken van paarden of de wijnbouw. Er zal ook rekening gehouden moeten worden met de juridisering. Het verwerven van rechtspersoonlijkheid door pachters en verpachters zal wellicht aan bod komen binnen de discussies over het pachtdecreet. De spreker kan akkoord gaan met de aandacht voor het land- en tuinbouwbedrijf als kmo. Er moet ook aandacht worden geschonken aan tewerkstelling, ook als die seizoensgebonden is. Het voorstel van

resolutie zorgt voor een stand van zaken waarop men verder kan bouwen. Het geniet dan ook de principiële steun van zijn fractie, besluit Herman De Croo.

Els Robeyns vindt dat het voorstel van resolutie voorzichtig geformuleerd is. Het is dan ook moeilijk om er tegen te zijn. Het lid leest in het voorstel van resolutie dat een aantal landbouwers het moeilijk heeft. Zij denkt dat vrij veel landbouwers het moeilijk hebben, zeker jonge landbouwers.

In de tekst staat ook dat boeren geen oogkleppen mogen dragen. Maar dat geldt volgens de spreker ook voor de overheid en de politici. De crisis is grotendeels te verklaren door de globalisering en de internationale handelsverdragen, maar ook door de overproductie. In een vrije markt zorgt overproductie voor lage prijzen. Daarom moet het beleid ook durven nadenken over een afbouw van de productie en het begeleiden van de landbouwers daarbij. Er is in het voorstel ook sprake van zelfopgelegde strengere dierenwelzijnsnormen. *Els Robeyns* is absoluut voorstander van strengere dierenwelzijnsnormen, maar zij denkt dat het een taak is van de overheid om, indien nodig, strengere dierenwelzijnsnormen op te leggen.

Bart Caron stelt dat het voorstel van resolutie geen elementen bevat die hem tegen de borst stuiten. De geformuleerde vragen zijn terecht.

Het lid wil echter nog een element aanbrengen dat volgens hem ontbreekt in het voorstel van resolutie. Een van de typische problemen, zeker in de varkenssector, is de overname van bedrijven in moeilijkheden door veevoederfabrikanten. Daarbij gaan de landbouwers werken als werknemer of als zelfstandige. In dat laatste geval worden ze betaald op basis van het aantal afgeleverde karkassen. Deze vorm van schaalvergroting moet niet bevorderd worden. Binnen het marktmodel moet de rol van elkeen duidelijk zijn. Als de veevoederfabrikanten een te groot deel van de markt verwerven, dan zal dat de leefbaarheid van de Vlaamse landbouw negatief beïnvloeden. Hij betreurt dat het voorstel van resolutie hiervoor geen aandacht heeft, maar heeft hierover geen amendement ingediend.

3. Amendementen

Els Robeyns licht het amendement nr. 1 toe, dat zij samen met *Bart Caron* heeft ingediend. In het voorstel van resolutie is niets terug te vinden over de impact van de landbouw op de biodiversiteit en op het landschap. De spreker vindt dat de landbouw op dat vlak een belangrijke bijdrage moet leveren in de toekomst. Als de landbouw niet wordt verduurzaamd, kunnen de Vlaamse en Europese middelen die erin geïnvesteerd worden niet blijvend maatschappelijk verantwoord worden.

Het voorstel van resolutie bevat veel punten die kunnen worden geïnterpreteerd als schaalvergroting in de brede zin. In het amendement wordt voorgesteld om aan de Vlaamse Regering ook te vragen dat ze meer middelen en structuren zou voorzien om het verbeteren van de biodiversiteit en de zorg voor het landschap meer te integreren in de bedrijfsvoering van de Vlaamse land- en tuinbouw. Tijdens de hoorzittingen is ook gebleken dat een duurzame landbouw ook een aanpak op systeemniveau vereist, aldus de spreker.

Jos De Meyer merkt op dat de zorg van de indieners van het amendement ook aan bod komt in het voorstel van resolutie. Punt 9° van de overwegingen verwijst immers naar de maatschappelijk nuttige taken van de land- en tuinbouw zoals milieubeheer, zorg en ecosysteemdiensten. Hij heeft het echter moeilijk met de vraag naar meer middelen en meer structuren. Het lid denkt dat er op dit ogenblik voldoende structuren zijn en bijkomende middelen moeten altijd ergens

gevonden worden. De vraag is ook of dit aandachtspunt rechtstreeks te maken heeft met schaalverandering en differentiatie.

Els Robeyns is bereid om het amendement aan te passen. Als het te moeilijk is om te voorzien in meer structuren en meer middelen, is ze bereid om gewoon te vragen naar meer stimulansen. Ze merkt op dat het voorstel van resolutie nog andere punten bevat die ook weinig te maken hebben met schaalverandering en differentiatie. Daarbij verwijst ze naar punt 13° over een rendabel concept voor de verbinding tussen stad en platteland op het vlak van land- en tuinbouw.

Bart Dochy heeft begrip voor de gestelde vraag. Iedereen dient de zorg voor de biodiversiteit en voor het landschap te delen, onafhankelijk van de schaal. Hij vindt het echter geen goed idee om deze vraag te integreren in een voorstel van resolutie over schaalverandering. Daarmee schept men namelijk de verkeerde indruk dat kleinere bedrijven meer aandacht hebben voor biodiversiteit en het landschap dan grotere. Intensiviteit hangt niet altijd samen met de grootte van een bedrijf, merkt het lid op, en verwijst daarvoor naar de biologische bedrijven, die op dit ogenblik gemiddeld groter zijn dan conventionele bedrijven. Maar de biologische landbouw is per definitie meer extensief.

De vergadering wordt, op vraag van Jos De Meyer, geschorst om overleg te plegen.

Jos De Meyer deelt na de schorsing mee dat er een compromis mogelijk is. Bij de vragen aan de Vlaamse Regering wordt aan punt 13° over de verbinding tussen stad en platteland toegevoegd: "en hierbij zorg te dragen voor het landschap en de biodiversiteit". Dit amendement nr. 2 wordt ingediend door Jos De Meyer, Herman De Croo, Jelle Engelbosch, Els Robeyns en Bart Caron.

Bart Caron en Els Robeyns beslissen daarop om amendement nr. 1 in te trekken.

Amendement nr. 2, ingediend door Jos De Meyer, Herman De Croo, Jelle Engelbosch, Els Robeyns en Bart Caron, wordt aangenomen met 11 stemmen.

4. Stemming

Het geamendeerde voorstel van resolutie wordt aangenomen met 11 stemmen.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Peter WOUTERS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
kmo	kleine of middelgrote onderneming
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

Het Vlaams Parlement,

- overwegende de interventies van de verschillende sprekers tijdens de hoorzittingen over schaalverandering in de Vlaamse land- en tuinbouwsector in de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid van 21 oktober 2015 en 20 januari en 24 februari 2016;
- gelet op:
 - 1° het rapport 'Schaalgrootte en schaalvergroting in de Vlaamse land- en tuinbouw' gepubliceerd in 2014 door het Departement Landbouw en Visserij;
 - 2° het rapport 'Economische impact van schaalvergroting in de Vlaamse melkveehouderij: resultaten op basis van het Landbouwmonitoringsnetwerk' gepubliceerd in 2015 door het Departement Landbouw en Visserij;
 - 3° het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014-2019;
- overwegende dat:
 - 1° uit de studie 'Schaalgrootte en schaalvergroting in de Vlaamse land- en tuinbouw' blijkt dat schaalvergroting een zeer complex proces is met veel drijvende en remmende krachten;
 - 2° meerwaardecreatie een permanente uitdaging is, maar vergroten niet meer het unieke antwoord is voor elk land- of tuinbouwbedrijf om rendabel te zijn;
 - 3° Vlaanderen een belangrijke exporteur is van land- en tuinbouwproducten en de meeste landbouwsectoren concurreren op globaliserende markten;
 - 4° schaalverandering geen doel op zich is, maar een middel om de mix van productiefactoren te optimaliseren en duurzame meerwaarde te creëren;
 - 5° de prijzen van land- en tuinbouwproducten volatieler worden ten gevolge van de hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, internationale handelsakkoorden, de verdergaande globalisering van de markten en een verschuiving van de wereldeconomie;
 - 6° productiemiddelen in de land- en tuinbouw vaak niet polyvalent inzetbaar zijn waardoor land- en tuinbouwers niet zomaar hun economische activiteit kunnen heroriënteren;
 - 7° een meerwaadestrategie kan worden toegepast op het niveau van het individueel bedrijf of de gehele Vlaamse landbouwsector; manieren om hiertoe te komen zijn onder anderen schaalverandering, differentiatie, dierenwelzijnsnormen, het creëren van niches en biolandbouw;
 - 8° keuzevrijheid een intrinsieke eigenschap is van de ondernemer en dat elk bedrijf een businessmodel op maat moet kunnen realiseren; van de overheid wordt verwacht dat ze deze businessmodellen op een evenwaardige manier benadert;
 - 9° schaalverandering en differentiatie eveneens betrekking hebben op verbredingsactiviteiten (hoevetoerisme, zelfvermarkting), de ontwikkeling van de korte keten, maatschappelijk nuttige taken, zoals milieubeheer, landbouweducatie, zorg en ecosysteemdiensten;
 - 10° de rol van loonwerkers groeit bij schaalvergroting in het outsourcen van specifieke landbouwtaken;
 - 11° de land- en tuinbouwsector zelf kan zorgen voor een sterkere marktpositie door middel van samenwerking via ketenoverleg, producenten- en brancheorganisaties;
 - 12° de specifieke situatie van het sterk verstedelijkte en ruimtelijk versnipperde Vlaanderen eveneens een economische opportuniteit biedt voor het uitbouwen van de verbinding tussen stad en platteland op het vlak van land- en tuinbouw;

– vraagt de Vlaamse Regering:

- 1° de leefbaarheid en lokale verankering van bestaande en toekomstige land- en tuinbouwbedrijven te helpen verzekeren door te focussen op het creëren van businessmodellen op maat die toegevoegde waarde creëren, en hierbij oog te hebben voor de opportuniteiten van zowel reguliere als biologische landbouw;
- 2° de sterktes en zwaktes van bestaande nichemarkten in kaart te brengen en te onderzoeken op welke manier de Vlaamse land- en tuinbouwsector zich als geheel kan onderscheiden op de wereldmarkt;
- 3° de effectiviteit, de vooruitgang en de financiële uitvoering van de steun voor kleine land- en tuinbouwbedrijven die zich verder willen ontwikkelen op te volgen via een uitgebreide monitoring;
- 4° de resultaten van de hervormingen van het VLIF te evalueren en te onderzoeken hoe kleinschalige en vernieuwende projecten met groeipotentieel beter aan bod kunnen komen;
- 5° een grondige analyse te maken van de behoeften van de land- en tuinbouwsectoren met betrekking tot het publiceren van marktinformatie;
- 6° de land- en tuinbouwsector blijvend aan te sporen tot samenwerking voor het uitbouwen van een sterkere positie door middel van ketenoverleg, producenten- en brancheorganisaties;
- 7° landbouwkundig onderzoek, biotechnologische processen en innovatie alle kansen te geven, de toepassing ervan te beoordelen op wetenschappelijk gefundeerde gronden en de effecten ervan te monitoren op het vlak van volksgezondheid en milieu;
- 8° na te gaan hoe de kennis van onderzoeksinstellingen, universiteiten, praktijkcentra en bedrijven meer gevaloriseerd kan worden door een betere samenwerking en partnerschappen;
- 9° de land- en tuinbouwbedrijven te integreren in de nieuwe vereenvoudigde kmo-portefeuille in zover voor dezelfde doeleinden geen andere steunmogelijkheden bestaan en er financieringsafspraken binnen de betrokken departementen worden getroffen;
- 10° de structuur en de economische kenmerken van de loonwerkerssector in Vlaanderen in kaart te brengen;
- 11° na te gaan op welke manier alternatieve financieringsvormen (crowdfunding, win-winleningen, microkredieten enzovoort) door de overheidsdiensten op dezelfde manier kunnen beoordeeld worden als traditionele kredietlijnen en deze actief te promoten;
- 12° een tool op maat te ontwikkelen die een duidelijk overzicht biedt van ondersteuningsinstrumenten waarvoor land- en tuinbouwers in aanmerking komen;
- 13° een rendabel concept rond de verbinding tussen stad en plattenland op het vlak van land- en tuinbouw uit te werken en hierbij zorg te dragen voor het landschap en de biodiversiteit;
- 14° via het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM) te blijven zoeken naar nieuwe buitenlandse afzetmarkten en te waken over de kostenefficiëntie van de promotiecampagnes in binnen- en buitenland.